

Anarşist Ütopya: Solarpunk

Nisa Durdu

24.04.2021

Ütopyalar “insanın iyileştirilebilme olasılığı üzerine ciddi bir düşünsel arayıştır”¹. Anarşist ideolojinin ise insanın yaşam istencinin en özgür şekilde dışavurumu olduğu tanımı yapılırsa ütopyaların anarşist toplum düzenine giden yolda önemli bir katalizör görevi yaptığı söylenebilir. Fakat bu tanımı yaparken ütopya kavramının tanımını “gerçekleşme ihtimali olmayan, hayal ürünü toplum tasarısı” şeklinde değil, “ulaşılacak istenen toplum tahayyülü” şeklinde yapmak önem taşımaktadır. Çok geniş ve çeşitli ütopya tasvirleri olsa da anarşist nizamın başat siyasal değer olarak rol oynadığı ütopyalar kolay bulunur değil. Tam da bu noktada solarpunk adlı sanat akımı, bilim ve teknoloji kullanımının ön plana çıktığı otoritesiz bir toplum düzeni ile anarşist bir ütopya yaratıyor. Bu akımın modadan mimariye kadar farklı alanlarda yansımaları olsa da ütopya hikayeleriyle daha çok ön plana çıkıyor.

Ekolojik ütopyalar arasında çok yeni bir tür olarak solarpunk henüz 2010’larda oluşmaya başlamış, bilim kurgu ve fantazyaya alanında, post-ütopya olarak da kategorilendirilen, çiçeği burnunda bir edebiyat janrıdır. Geçmiş ya da geleceğe odaklanmaktansa günümüzdeki toplum ve çevre koşullarını ele alıp gerçekçi kurgular oluşturarak ütopyik şehirler tasvir eder. Bu tasvirlerde en dikkat çeken özellik solarpunk’un 21. yüzyılın sorunlarını çözmeye yönelik olacak şekilde bir yaşam tahayyül etmesidir. Söz konusu tahayyüllerdeki sosyal sorunların çözümünde Murray Bookchin’in toplumsal ekoloji düşüncesine de bolca atıfta bulunularak toplum içindeki her türlü adaletsizliği gidermeye yönelik, çoğunlukla anarşist ve kesinlikle iyimser bir bakış açısı benimsenir².

Politik olarak homojen olmayan bir yapıya sahip olan solarpunk, ekonomik büyüme ve rekabetin hâkim olduğu bir düzenden komünal bir düzende, insanın içine dahil olduğu ekosistemle bir tevazu ilişkisi içinde, adil bir yaşam tasviri yapar. Büyük ölçekli ulusların yerini küçük ölçekli topluluklar ve ekoshehir-devletleri alır. Güneş teknolojisinin ana gelişim kaynağı olduğu şehir tasvirlerinde bu teknolojik gelişmenin yanı sıra toplumsal ilişkiler ve değer sistemlerinin değişimi de önemlidir³.

Solarpunkın, Bookchin’in toplumsal ekoloji felsefesinden yararlandığı ideolojik temellerinden bahsetmekte fayda var. Bookchin’e göre tüm ekolojik sorunlar, toplumsal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Şiddeti sürdüren, ekonomik temelli ve toplumsal sorunlar çözülmediği müddetçe insan yaşamını da içine dahil eden ekolojik uyumdan bahsetmek mümkün değildir. Solarpunk da ekolojik bir holizme dayalı konseptiyle insanlık ve doğa arasında bir denge kurmayı amaçladığı için tamamlayıcılık esas alınıyor; yani, insanın destekleyici tür olduğu, insan dışı yaşamların da değer verildiği bütüncül bir toplum tasviri yapılıyor⁴. Bookchin’in toplumsal ekoloji felsefesinde böyle natüralist bir yaşam biçimi betimlenirken bu kesinlikle primitivist bir gerici anlayışla olmak zorunda olmadığı gibi öyle bir toplum tasviri yapmak da mümkündür. Ancak bu durum solarpunk için geçerli değildir, çünkü, daha önce de belirtildiği gibi, solarpunk günümüz teknolojisinin tercihen daha da ilerletilmiş halinin efektif bir uygulaması şeklinde bir nitelik kazanmaktadır. Geriye dönük bir primitivizm pek olası olmadığı gibi olması durumunda da mevcut 21. yüzyıl koşullarının söz konusu olması daha muhtemeldir. Yani aslında solarpunkta belirleyici özellik teknolojinin doğayla uyum içinde gelişmiş varlığıdır.

Öte yandan solarpunk türü literatürde daha çok devletsiz ve anarşist bir toplum düzeni çizse de Batılı yazarların sıklıkla liberal eğilimlerle yeşil kapitalizm ve sürdürülebilirlik temalarını işlediği öyküler de vardır. Rhys Williams, solarpunkın ana temasını oluşturan güneş teknolojilerinin hem merkezi hem de merkezi olmayan ekonomik modellerle uyumlu olduğunu söyler⁵. Ancak, neoliberal tahayyüller yeşil direnişi kendinden uzaklaştırıp türün ütopyik özelliğini kırmaktadır, çünkü zaten ekolojik sorunlar günümüzdeki kapitalist sistemden ötürü meydana gelmekte. Kapitalist düzenin neden olduğu bu facialar, sistemin giderek büyüttüğü mega şirketler ve distopik hükümetlere karşı oluşturulan, yenilgiyi

¹ Kumar, K. (2005). *Ütopyacılık* (Çev. A. Somel). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1991)

² Schuller, W. K. (2019). “*Evolution takes love: Tracing some themes of the solarpunk genre*.” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). QSpace: Queen’s Scholarship & Digital Collections. Erişim adresi <https://qspace.library.queensu.ca/handle/1974/26518>

³ Williams, R. (2019). ‘This shining confluence of magic and technology’: Solarpunk, energy imaginaries, and the infrastructures of solar. *Open Library of Humanities*, 5(1): 60,1-35. <https://doi.org/10.16995/olh.329>

⁴ Bookchin, M. (2006). *Social ecology and communalism*. ABD: AK Press.

⁵ Williams, R. (2019). ‘This shining confluence of magic and technology’: Solarpunk, energy imaginaries, and the infrastructures of solar. *Open Library of Humanities*, 5(1): 60,1-35. <https://doi.org/10.16995/olh.329>

kabul etmeyen umut dolu bir perspektif sergiler solarpunk. Aynı zamanda bu umut yerel halkın merkezi olmayan, küçük topluluklar halinde direnişle toplumsal hiyerarşileri ve hegemonyaları yıkmayı amaçlar. Nihai olarak istenen ütöpik toplum düzenine erişmek için Bookchin'den esinlenerek “*sürekli doğal evrim*”i savunur. Burada savunulan ana düşünce “*büyüme için büyüme*”yi savunan kapitalist mantra değildir. Sürekli doğal evrim teorisi, “*büyüme*”yi değil “*ilerleme*”yi baz alır, dolayısıyla bu bakış açısıyla solarpunk janrında ilerleme faydalı bir kavram ve asıl hedeftir. Solarpunk edebiyatı, toplumsal ilerlemenin, kapitalizm ve hiyerarşiden uzak, merkezi olmayan ve birbirine bağlı komünlerin oluşumuna yer vererek olacağını öne sürer⁶.

Toplumsal ilerlemenin yanı sıra, solarpunkta fiziksel ilerleme olarak insan zihni ve bedeninin de evrimi önem arz eder. Post-hümanizmi de iyimser bir bakış açısıyla değerlendirip insanın yabancı, dünya dışı yaşam formlarıyla bütünleşmesini destekleyici bir tasvir çizilir. Bu fiziksel evrim de yine aslında Bookchin'in toplumsal ekoloji felsefesine dayanıyor. Zira solarpunkın, insan vücudunun daha dayanıklı bir yaşam formuna evrilmesinin ancak teknolojik büyümeyle ulaşılabilecek bir şey olduğunu kabul eden duruşu, toplumsal ekolojinin evrim anlayışında da mevcuttur. Toplumsal ekolojinin felsefesi gereği evrim, organizmaları yeni çevre zorluklarına karşı daha uyumlu kılar ve bilhassa insanları, ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak çevrelerini değiştirmeye hazırlar⁷.

Solarpunk, tüm bu ilerlemeci değişimleri öngörürken kontrolsüz bir büyümeden yana değildir; sorumsuz tüketimlerden kaçınmaya çalışır. Toplumsal ekolojinin adalet nosyonunda böyle aşırılıklar olmadığı gibi durgunluk da yoktur. Durgunluk, toplumun gelişimi için en az aşırılıklar kadar zararlıdır. İnsan ilerleyişinin süregelmeye ve ideal topluma ulaşamaması, solarpunkın bir post-ütopya türü olarak en önemli özelliklerindendir. İdeal topluma ulaşamamasının nedeni, dünya ve insanlığın sürekli değişiyor olması ve aynı zamanda, ütöpik manada tarihin sonuna ulaşılmasının, ilerlemenin durması anlamına gelecek olmasıdır. Yani aslında solarpunktaki iyimserlik, solarpunk ideale ulaşmak için insanlığın, toplumun ve teknolojinin sürekli evrimini hedeflemektedir⁸.

Solarpunkın adalet nosyonu, kapitalizmin doğayı sömürsünü anlamak için bir araçtır. Kapitalizme alternatif ekonomik sistem düzenlerini bilim kurgu ile harmanlayarak iklim krizini çözmeye, insan ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek üretimi sağlamaya yönelik gerçekçi senaryolar çizer. Her solarpunk hikayesinin bilinçli veya bilinçsiz nihai amacı malların eşit dağıtımının keşfidir, çünkü eşit dağıtım olmadan toplumlar ekolojik bir şekilde var olamaz. İnsanlar arasında olduğu gibi insan-doğa ilişkilerinde de adil bağlar oluşturacak ekonomik ve sosyal yapıların yeniden inşası esastır⁹.

Toplumsal ve ekonomik özelliklerine ek olarak, solarpunk aynı zamanda mimari ve estetik alanlarındaki yaratıcı tasvirleriyle de ön plana çıkar. Eserlerde gelişmiş güneş teknolojisinin vurgusu sık sık yapılarak “*aydınlık*” ve “*parlaklık*” gibi kavramlar detaylı bir şekilde betimlenir. Örneğin, genelde binaların dış cepheleri komple güneş panelleriyle kaplanmıştır ve mimari itibarıyla ağaç ve çiçeklere benzer yapılarla sık karşılaşılabilir. Bu estetik tasarımlar güneş panellerinin fonksiyonel özelliklerini gizleyip şehirlerin altyapı sistemlerine çığır açıcı yenilikler getirmiş olur. Altyapı sistemlerinin teknik özelliklerinin güneş ve rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanıyor olması, sistemin kendi kendini sürdürebilme arzusunu yansıtmaktadır. Williams, güneş teknolojisi üretim araçlarının toplumsal olarak adil değişiminin, hakiki bir değişim için gerekli olduğunu söyler¹⁰.

Son olarak; solarpunkın köklerini dayandığı nokta ekolojik ütopyalardır, ancak yazı boyunca detaylı anlatımından çıkarılabileceği üzere, solarpunkı solarpunk yapan yegâne unsur başta güneş olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarının insanın doğayla bütünleşik yaşamında ön plana çıkan konumudur.

⁶ Schuller, W. K. (2019). “*Evolution takes love: Tracing some themes of the solarpunk genre*.” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). QSpace: Queen's Scholarship & Digital Collections. Erişim adresi <https://qspace.library.queensu.ca/handle/1974/26518>

⁷ Bookchin, M. (2006). *Social ecology and communalism*. ABD: AK Press.

⁸ Schuller, W. K. (2019). “*Evolution takes love: Tracing some themes of the solarpunk genre*.” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). QSpace: Queen's Scholarship & Digital Collections. Erişim adresi <https://qspace.library.queensu.ca/handle/1974/26518>

⁹ Farver, K. (2019). Negotiating the boundaries of solarpunk literature in environmental justice. *WWU Honors Program Senior Projects*, 124. Erişim adresi https://cedar.wvu.edu/wwu_honors/124

¹⁰ Williams, R. (2019). ‘This shining confluence of magic and technology’: Solarpunk, energy imaginaries, and the infrastructures of solarify. *Open Library of Humanities*, 5(1): 60,1-35. <https://doi.org/10.16995/olh.329>

Öte yandan, solarpunkta ön plana çıkarılan bu enerjilerin anarşist nizam için sorgulanması gerektiğini belirtmekte fayda var çünkü doğadaki canlı ve cansız tüm varlıkları kaynak olarak gören kapitalizm içinde bu kadar enerjiye neden ihtiyaç olduğunu, hatta ihtiyaç olup olmadığını sorgulamadan üretilecek alternatiflerle ancak yeşile boyanmış kapitalizm sürdürülebilir, lakin solarpunkla ilgili olarak bu meseleyi de başka bir yazıda ele alabiliriz.

Solarpunkın estetik bir şekilde mimariye yedirilmesi, solarpunk ütopyelerinin göze hitap eden, “*aydınlık*” ve “*yeşil*” alanları betimlemesi, ona en yakın tür olarak karanlık bir gelecek tasviri çizen cyberpunk’tan ayrışıp bu özellikleriyle aslında onun 180 derece karşısında durması solarpunkın ne kadar orijinal bir edebi janr olduğunu gösteriyor. Distopya edebiyatının daha revaçta olduğu ve pandeminin etkisiyle yaşamlarımızın şimdiye dek hiç olmadığı kadar kontrol altına alınmaya çalışıldığı günümüzde, ütopyelerin değer kazanması bile mevcut düzene bir başkaldırı niteliği taşıyacakken solarpunk gibi son derece gerçekçi bir alternatif yaşam tahayyülünün bilinmesi bir umut ışığı olacaktır. Her ne kadar bu yazıda ağırlıklı olarak siyasal ve edebi perspektiften bir incelemesi yapılsa da, solarpunkın güzel sanatlar ve mimari gibi birden fazla alanı kapsayan geniş bir sanat hareketi olduğunu bir kez daha hatırlatmakta fayda var.

Anarşist Kütüphane

Nisa Durdu
Anarşist Ütopya: Solarpunk
24.04.2021

24.04.2021 tarihinde şuradan alındı: meydan1.org

tr.anarchistlibraries.net